

Sınıfta Öğrenme ve Öğretme Sürecinin Yönetimi

Doç. Dr. Feyyat Gökçe

3. Baskı

Doç. Dr. Feyyat GÖKÇE

SINIFTA ÖĞRENME VE ÖĞRETME SÜRECİNİN YÖNETİMİ

ISBN 978-605-364-809-3

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2016, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Ağustos 2014, Ankara

3. Baskı: Mart 2016, Ankara

Yayın-Proje: Didem Kestek

Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Sarıyıldız Matbaacılık Ltd. Şti

İvogsan Ağaç İşleri Sanayi Sitesi 523. Sk. No:31

Yenimahalle-ANKARA

(0312 395 99 94)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 23593

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

Dünya'nın Güzel İnsanlarına...

Doç Dr. FEYYAT GÖKÇE

1957 yılında Mersin’de doğdu. İlk ve ortaöğretimini Mersin’de tamamladı. Mersin Eğitim Enstitüsün’ den 1979 yılında mezun olan Gökçe; Mardin, Mersin, Rize ve Ankara illerinde on üç yıl süreyle öğretmenlik yaptı.

Feyyat Gökçe, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı’ndan 1992’de lisans, 1994’de bilim uzmanlığı, 1999’da doktora derecelerini aldı.

Hâlen Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Doçent olarak görevini sürdüren Feyyat Gökçe, Amerika Birleşik Devletleri’nde (The University of Texas at Austin’da) bulundu. Amerika Birleşik Devletleri, İtalya, Macaristan ve İspanya’da eğitimle ilgili araştırmalar yaptı, panel ve konferanslara katıldı. Alanında değişme yönetimi, eğitimde toplam kalite yönetimi, öğretmen ve öğrenci motivasyonu, okul ve eğitim yöneticilerinin yeterlikleri, takım çalışması, eğitimde demokrasi ve demokrasi değerleri konularında makaleleri, “Değişme Sürecinde Devlet ve Eğitim” ve ortak yazarlı “İlköğretimde Kaynak Arayışları” ve “Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Sistemi” adlı kitapları bulunan Gökçe; son dönemde öğretmen eğitimi konusu üzerine yoğunlaşmış bulunmaktadır.

Ulusal ve uluslararası bir çok bilimsel derginin hakemliğini de yapan Gökçe, hâlen Journal of Teacher Education and Educators adlı uluslararası bilimsel bir derginin editörlüğünü yürütmekte ve adı geçen dergi adına ilki Hacettepe Üniversitesinde gerçekleştirilen (ISNITE) “International Symposium, New Issues on Teacher Education” adında uluslararası sempozyumun düzenleyicisi olarak öğretmen yetiştirme alanına hizmet etmeye devam etmektedir.

ÖN SÖZ

Sınıfta öğrenme ve öğretme sürecinin yönetimi, öğretmenlik mesleğinin en önemli boyutlarından biri olarak değerlendirilebilir. Zira okuldaki öğrenme faaliyetlerinin büyük bir bölümü sınıfta gerçekleşir. Bu nedenle öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri öğrenme ve öğretme sürecinin en önemli yönünü oluşturur. Bu kitap öğretmenin sınıf yönetimi becerilerinin geliştirilmesine dolayısıyla da öğrencilerin öğrenme kazanımlarının artırılmasına katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca kitabın öğretmen adaylarının mesleğe hazırlanması sürecinde; öğrenciler ve öğretmen eğitimcileri için kaynak olabileceği gibi, ana-babalar ve eğitimle ilgilenenlere öğrenme ve öğretme ile anlayışlar, ilgili yöntemler, teknikler, stratejiler konusunda bilgi sağlamak ve öğrenme ve öğretme sürecinde karşılaştıkları sorunların çözümüne katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Öte yandan kitap yazarın otuz altı yıllık öğretmenlik, öğretmen eğitimciliği deneyimi ve araştırmalarının bir ürünü olarak da değerlendirilebilir.

Kitabın alana sunulmasında beni cesaretlendiren hocalarım; Prof. Dr. Hüseyin Başar ve Prof. Dr. Yüksel Kavak'a; araştırma ve çabalarıyla katkıda bulunan öğrencilerime, kitabı baştan sona okuyarak değerlendirme ve düzeltmelerde bulunan Talim Terbiye Kurulu Eski Başkanı Prof. Dr. İrfan Erdoğan'a, Prof. Dr. Ali Rıza Erdem'e, Prof. Dr. Sedat Yüksel'e, Doç. Dr. Türkay Nuri Tok'a, Doç. Dr. Kazım Çelike, Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Serin'e, Dr. Yar Ali Mete'ye, Journal of Teacher Education and Educators'ın Türkçe editörü Seval Yumuş'a ve öğrencilerime teşekkür ederim.

Feyyat Gökçe

Bursa, 2016

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

GİRİŞ.....	1
------------	---

1. BÖLÜM YÖNETİM-SINIF YÖNETİMİ İLİŞKİLERİ

Geleneksel Yönetim Anlayışı Dönemi (Sanayi Devrimi Öncesi).....	6
Geleneksel Yönetim Anlayışının Sınıf Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi	7
Klasik Dönem - Yönetimin Bilimselleşmesi Dönemi (1880 - 1930).....	8
Klasik Yönetim Anlayışlarının Sınıf Yönetimi Açısından Doğurguları.....	13
Neo-Klasik Dönem İnsan İlişkileri Dönemi (1930 - 1950)	16
Neo-Klasik Yönetim Anlayışlarının Sınıf Yönetimi Açısından Doğruları.....	19
Yakın Dönem Yönetim Anlayışları - Modern Yönetim Dönemi ...	20
Açık Sistem Anlayışlarının Sınıf Yönetimi Açısından Doğurguları.....	21
1980 Sonrası Yönetim Anlayışları, Post-Modern Yönetim Anlayışları	22
Post-Modern Yönetim Anlayışlarının Sınıf Yönetimi Açısından Doğurguları.....	27
Yönetim Bölümü Kaynaklar.....	34

2. BÖLÜM

SINIF YÖNETİMİNİN BOYUTLARI

Siyasal Boyut	39
Siyasal Sistemler, Güç ve Eğitim İlişkileri	40
Siyasal Sistem Olarak Demokrasi ve Demokrasi Eğitimi	48
Öğrenme - Öğretme Sürecinde Demokrasi ve Eğitim Kazanımları Açısından İşlevi	56
Liderlik	57
Özellikler Kuramı.....	58
Davranışçı Liderlik Kuramları.....	58
Durumsal Liderlik Kuramları.....	63
Daha Yeni Liderlik Kuramları	66
Öğretimsel ve Eğitimsel Liderlik.....	68
Fiziksel Boyut	73
Sınıfın Genişliği.....	79
Gürültü	90
Isı, Sıcaklık, Isıtma, Nem, Hava Kalitesi ve Havalandırma	96
Havalandırma	98
Aydınlatma	100
Renkler	106
Öğrenci - Öğretmenin Fiziksel Özellikleri	110
Oturma Düzeni	111
Temizlik ve Okul Sağlığı.....	120
Okul Sağlığı Hizmetlerinin Amacı ve Kapsamı	123
Ergenlik Dönemi Okul Sağlığı.....	131
Eğitsel Boyut	137
Öğrenme.....	138
Öğretme	144
Öğrenme - Öğretme Sürecinin Planlanması	147

Öğrenme ve Öğretme Sürecinde Öğretme Etkinliklerinin Sıra Dizini.....	153
1. Öğrenci Hazırbulunuşluk Düzeylerinin Belirlenmesi.....	154
2. Amaçların, Hedeflerin - Kazanımların Belirlenmesi.....	160
3. Amaçların, Hedeflerin - Kazanımların Öğrencilerle ve Velilerle Paylaşılması	161
4. Öğretim Materyallerinin Seçilmesi ve Öğrencilere Paylaşılması	161
5. Yönetim, Teknik, Stratejilerin Belirlenmesi ve Öğrencilerle Paylaşılması	164
Öğrenme Stratejileri.....	165
Öğretme Stratejileri.....	167
Öğretme Yöntemleri	170
Öğretme Teknikleri.....	172
Grupla Öğretim Teknikleri	173
Bireysel Öğrenme - Öğretme Teknikleri.....	175
Sınıf Dışı Öğretim Teknikleri	176
Öğrenme Stilleri	178
Honey ve Mumford Öğrenme Modeli.....	180
Memletics Hızlandırılmış Öğrenme Stilleri	181
Grascha ve Riechmann'ın Öğrenme Stilleri.....	182
6. Öğretimi Uygulama	184
Öğrencilerin Fiziksel, Duygusal Hazırlığı.....	184
Amaç, Hedefler - Kazanımların Açıklanması	185
Öğretim Materyallerinin Hazır Hâle Getirilmesi	186
Önceki Öğrenmelerin Gözden Geçirilmesi.....	187
Ön Öğrenmelerin Yoklanması.....	187
İçeriği Kazandırma.....	188
7. Değerlendirme Araç ve Yönetimlerin Belirlenmesi ve Paylaşılması	188
8. Sonraki Öğrenmelere Yönlendirme	192

Zaman Boyutu	193
Zaman Türleri.....	195
Gerçek (Fiziksel) Zaman.....	195
Psikolojik (Subjektif) Zaman.....	196
Biyolojik (İçgüdüsel) Zaman.....	196
Zamanın Yönetimi.....	197
Zaman Yönetiminin Engelleri.....	200
Zaman Yönetimi Yaklaşımları.....	202
Zaman Yönetimi İçin Eylemler.....	204
Öğrenme - Öğretme Sürecinde Zaman ve Yönetim.....	206
Öğrenme - Öğretme Sürecinde Zaman Kullanımı.....	208
Psiko-Sosyal Boyut	215
A- Psikolojik Boyut	215
Motivasyon.....	215
Motivasyon Kuramları.....	216
İçerik - Kapsam Kuramları.....	216
Herzberg'in Çift Faktör Teorisi.....	218
Başarma İhtiyacı Kuramı.....	219
Alderfer'in ERG Kuramı.....	220
Süreç Kuramları.....	222
Victor H: Vroom'un Beklenti Kuramı.....	222
Lawler ve Porter'in Geliştirilmiş Beklenti Kuramı.....	223
Eşitlik (Denkserlik) Kuramı.....	224
Amaç Kuramı.....	226
Bilişsel Değerlendirme Kuramı.....	227
Nedensellik (Yüklemleme) Kuramı.....	228
Sosyal Öğrenme Kuramı (Dolaylı Öğrenme).....	229
Pekiştirme Kuramı - Koşullanma Kuramları.....	229
Motivasyon, Öğrenme, Öğretme, Başarı, Doyum.....	230
Motivasyon Stratejileri.....	235

Öğrenci Ruh Sağlığı	239
Okul Başarısızlığı - Ruh Sağlığı İlişkileri	239
Öğrenme - Öğretme Sürecini Etkileyen Ruhsal Bozukluklar ve Eğitsel Doğurgular	241
Özgül Öğrenme Güçlükleri	241
Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler İçin Dikkat Edilmesi Gerekenler	244
Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)	246
Öğrenme - Öğretme Sürecinde DEHB'li Öğrenci Davranışları	249
Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Öğrencilerin Yönetimi ve Eğitiminde Kullanılabilecek Stretejiler	252
DEHB Denetimi ve Tedavisi	255
Sosyal Kaygı	256
Davranım Bozukluğu Olan Öğrencilerle Çalışma Stratejisi	258
Karşı Gelme Bozukluğu Olan Öğrencilerle Çalışma Stratejileri	260
Stres ve Depresyon	264
B- Sosyal Boyut	267
Sosyalleşme	267
Örgütsel Sosyalleşme	268
Örgütsel Sosyalleşmenin Amacı	268
Sosyalleşme Süreci	269
Okulda Sosyalleşme	271
Değerler	277
Felsefe Açısından Değer	280
Değerlerin Sınıflandırılması	281
Schwartz Değer Sınıflandırılması	283
Değerlerin İşlevleri	285
Değerler, Demokrasi ve Eğitim	286

İletişim	291
İletişim Biçimleri.....	293
Sözsüz İletişim.....	293
İletişim Engelleri ve Sınırlamalar.....	296
Eğitim Ortamında İletişim	297
Öğrenme - Öğretme Sürecinde İletişim Biçimleri	302
Sözel Olmayan İletişim.....	303
Kurallar	305
Sınıf Yönetiminin Boyutları Kaynaklar	323
A. Siyasal Boyut Kaynaklar	323
B. Fiziksel Boyut Kaynaklar	327
C. Eğitsel Boyut Kaynaklar.....	339
D. Zaman Boyutu Kaynaklar	345
E. Psiko-Sosyal Boyut Kaynaklar.....	349
a. Psikolojik Boyut.....	349
b. Sosyal Boyut Kaynaklar.....	357

3. BÖLÜM

SINIFTA KRİZ YÖNETİMİ

İstenmeyen Durum ve Davranışlar	367
İstenmeyen - Yıkıcı Davranış Nedir?.....	373
Yıkıcı ve İstenmeyen Davranışların Nedenleri?	374
İstenmeyen Davranış Türleri ve Etkileri	378
İstenmeyen Davranışları Etkileyen Faktörler	383
Davranış Problemleriyle İlgili İçsel Faktörler.....	383
Davranış Problemiyle İlgili Çevresel Faktörler	390
Okul Dışı Faktörler	390
Okul İçi Faktörler.....	394
İstenmeyen Davranışların Ortadan Kaldırılması: Stratejiler, Karşı Eylemler.....	399

İstenmeyen Davranışlara Karşı Stratejiler.....	399
İstenmeyen Davranışlara Karşı Eylemler.....	401
İstenmeyen Davranışın Ortadan Kaldırılması İçin Bazı Öneriler.....	407
Sınıfta Kriz Yönetimi Kaynaklar.....	415
İstenmeyen Durum ve Davranışlar.....	415

SINIF YÖNETİMİ

Giriş

Esasen kamu yönetimi içinde eğitim yönetiminin bir alt sistemi olarak sınıf yönetimi eğitim hizmetinin üretildiği, başka bir deyişle öğrenme kazanımlarının edinildiği bir ortam ve yaşam alanının yönetimi olarak belirtilebilir. Yüzlerce yıldan bu yana önce ana-babalar, sonrasında devlet ve tüm toplumsal gruplar çocukların eğitiminden kendilerini sorumlu sayarak zamanlarını, paralarını, duygularını ve emeklerini harcamaktadırlar. Özellikle de insan sermayesinin temel değişkeni olarak görülen eğitimin yirminci yüzyılda daha çok önem kazanmasıyla eğitimden yarar sağlayan tüm grupların eğitim kurumlarından ve eğitimden beklentileri oldukça artmış bulunmaktadır.

Öğrenme ve öğretme etkinlikleri için tasarlanmış bir mekân olarak öğrenme miktarının artırılmasına yönelik işleyen bu yapı ne yazık ki uzun yıllardır fazlaca bir değişikliğe uğramamış biçimde eğitim sistemi içindeki varlığını sürdürmektedir. Bugünün sınıf yapısının yaklaşık 150 sene öncesindeki ekonomik yapı ve klasik yönetim anlayışla yapılandırıldığı söylenebilir. Sorun ise 150 yıl önce

oluşturulan okul ve sınıf modelleriyle bugünün ihtiyaçları nasıl karşılanacağıdır. Öyle anlaşılıyor ki 150 yıl öncesine göre yapılandırılmış okul ve sınıf sistemi ile günümüz koşullarında öğrencilerin edinebileceği öğrenme kazanımları ne yazık ki sınırlı görünmektedir. Buradan hareketle günümüz koşullarında eğitimden beklentileri okulların karşılayamadığı söylenebilir.

Sınıf yönetimi ile ilgili alan yazına bakıldığında farklı bakış açılarına rastlanmaktadır. Bir grup eğitim yöneticisi sınıf yönetimini sınıf içi etkinliklerin yönetimi olarak algımlarken, diğer bir grup eğitim bilimci sınıf yönetimini eğitim yönetiminin alt sistemi olarak görmektedir. Bu anlayışlardan ortaya çıkan sonuç ise sınıf yönetimi dersinin eğitim fakültelerindeki öğretiminde iki grup öğretim yönetiminin uygulanmakta olduğudur. Sınıfı merkeze alanlar sınıf yönetiminin sınıf boyutunda yoğunlaşırken, yönetimi merkeze alanlar yönetim boyutunda yoğunlaşmaktadırlar. Bu kitapta esas olarak yönetim, sınıf yönetiminin ortak paydası ve özel bir alan olarak ele alınmış ve incelenmiştir.

Kitapta sınıf yönetimi öğrenme-öğretme sürecinin yönetimi olarak değerlendirilerek bu süreci etkileyen tüm değişkenler dikkate alınmıştır. Bu nedenle öncelikli olarak siyasal yönetim içinde (kamu yönetiminde) sınıfın konumu ve siyasal yönetimin sınıf yönetimine olan etkileri ele alınmıştır. İkinci bölümde yönetim düşüncesinin gelişimi, geçmişten günümüze yönetim anlayışları ve sınıfın yönetimine olan etkileri ele alınmıştır. Kitapta yönetim ile ilgili bir bölümün yer almasında eğitim fakültelerinde yönetim ile ilgili sınırlı sayıda derslerin bulunmasından kaynaklanmıştır.

Üçüncü bölümde sınıf yönetiminin boyutlarına yer verilmiştir. Sınıf yönetiminin boyutlarının farklı kaynaklarda farklı biçimlerde ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada sınıf yönetimi beş boyutta ele alınmıştır. Bunlar: “Siyasal Boyut”, “Fiziksel Boyut”, “Eğitsel Boyut”, “Zaman Boyutu” ve “Psiko-Sosyal Boyut” olarak adlandırılmıştır. Siyasal Boyutta sınıf yönetimi-siyasal sistem ilişkileri, güç